

D66
1976
4

INDUSTRIEBELEID

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

Werkgroep Technologie

A 14

april 1976

STICHTING WETENSCHAPPELIJK BUREAU d⁶⁶

Verantwoording

Dit rapport is het vierde in de serie 'Discussiestukken 1976' uitgegeven door de SWB D'66.

Inhoudelijk komt dit rapport (genummerd A 14) uitsluitend voor verantwoordelijkheid van de opstellers.

Eerder verschenen : A 11 : Maatschappij Analyse
A 12 : Ondernemingsdemocratie
A 13 : Veiligheid als Maatschappelijke Waarde

Van leden van D'66 en belangstellenden worden gaarne schriftelijke reacties op de rapporten ingewacht bij het secretariaat van de SWB D'66, Wilsonstraat 82, Hoofddorp. Deze reacties worden aan de centrale programmacommissie van D'66 aangeboden.

Bij het secretariaat (tel: 02503-3873 , NB na 21 mei 13873) kunnen exemplaren van de rapporten worden besteld.

Op blz. 13,14 en 15 is een lijst opgenomen van contact-adressen in het land, waar discussiebijeenkomsten worden voorbereid.

Namens de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66
P.W. van Baarsel
(directeur)

INDUSTRIEBELEID

1.

I N L E I D I N G

De twee hoofdthema's van het industriebeleid hebben betrekking op continuïteit en selectiviteit. Bij de continuïteit is het behoud en de ontplooiing van de werkgelegenheid en de bedrijvigheid in het geding. Bij de selectiviteit gaat het er om dat bij de economische ontwikkeling de belangen van milieubehoud, ruimtelijke ordening, zuinig beheer van grondstoffen en energie, alsmede betere kansen voor de ontwikkelingslanden tot hun recht komen.

In de huidige sociaal-economische situatie zijn twee hoofdproblemen te onderkennen :

- a. de huidige werkgelegenheidsproblematiek is voor een belangrijk deel van structurele aard. Een belangrijke inspanning zal eerst op middellange termijn tot een fundamentele verbetering van de huidige situatie kunnen leiden.
- b. doortrekken van de stijgende lijn van belasting- en premiedruk van de collectieve voorzieningen en van de overheidsuitgaven zal o.a. een verslechtering van de internationale concurrentiepositie en daardoor een verslechtering van de werkgelegenheid bewerkstelligen en kan niet langer worden gehandhaafd. Een ombuiging is essentieel.

V R I J E O N D E R N E M I N G S G E W I J Z E
P R O D U C T I E . J A , M A A R

De zich voordoende discontinuïteiten op nagenoeg alle gebieden w.o. de internationale verdeling van arbeid en welvaart, de club van Rome problematiek, het gemiddelde opleidingsniveau maken het noodzakelijk dat het sociaal-economisch systeem inspeelt op de zich sterk wijzigende situatie waarin economische groei allerwege wordt erkend geen autonome maatschappelijke doelstelling meer te zijn.

Voorop staat de kwaliteit van het bestaan. Deze kan worden nagestreefd door diverse immateriële verlangens tot hun recht te brengen. Tevens is het gewenst meer bestedingsruimte te scheppen voor de laagste inkomensgroepen. Deze doelstelling, evenals de werkgelegenheidsdoelstelling, pleit voor een aangepast voortbrengingsapparaat van goederen en diensten. Aangepast omdat in de huidige situatie ruim de helft van de nationale productie wordt geëxporteerd en we voor invoer vanuit het buitenland overwegend traditioneel open grenzen hebben.

Het huidige stelsel van de vrije ondernemingsgewijze productie blijkt alleen goed te functioneren in samenhang met een nogal uitgebreid staatsapparaat nodig voor een omvangrijke sociale politiek. De eerdergenoemde twee hoofdproblemen hangen ook op grond hiervan nauw samen. Naast het prijsmechanisme zijn er al geruime tijd andere stuurmiddelen t.a.v. de aard van de producten, zoals overheidsmaatregelen en een stelsel van overleg.

Kritiek op het huidige stelsel van vrije ondernemingsgewijze productie resp. de maatschappelijke orde is velerlei. De gemakkelijkste formulering voor een alternatieve maatschappelijke orde is er een die de problemen bijna wegdefinieert. Zij spreekt veelal over een arbeidsdemocratie in een systeem van democratische planning, waarin de markt vervangen wordt door democratische procedures. We koersen in Nederland globaal gesproken in de richting die door de meeste critici van het huidige systeem wordt aangegeven. Het enige is dat alles niet snel genoeg of voldoende radicaal gebeurt. De huidige problemen zullen evenwel door een abrupte en radicale wijziging in de maatschappelijke orde niet worden opgelost. Evenmin door het vasthouden aan enig ander ideologisch standpunt.

Nodig is een pragmatisch en op het gezond verstand gebaseerd beleid, dat tot doel heeft Nederland zonder onnodige grote sociale spanningen door de zeer moeilijke situatie van de komende jaren te leiden. Een zorgvuldig en actief beleid t.a.v. de industriële structuur is gezien de problemen als essentieel te beschouwen.

3.

N A A R E E N M E E R F U N C T I O N E E L B E L E I D

In het volgende zijn een aantal punten aangegeven voor een beleid dat moet leiden tot een versterking van de industriële structuur. Dit beleid kan worden onderscheiden in drie delen die onderling sterk samenhangen : regionaal beleid, sectoraal beleid en functioneel beleid (alles wat niet specifiek sectoraal en regionaal is).

Veel nadruk is de laatste jaren gevallen op het sectoraal beleid, dat probeert bedrijfstakgewijs de structurele problemen van met name de traditionele sectoren de Nederlandse industrie te helpen oplossen. Vanaf 1965 werden hiertoe enkele tientallen sector-structuur-rapporten opgesteld. In 1972 werd de NEHEM opgericht met als taak zich intensief bezig te gaan houden met de voorbereiding en de follow-up van de sector structuur onderzoeken. Over het regionaal beleid zijn in de afgelopen jaren een aantal nota's verschenen (Zuid-Limburg - Noorden des Lands) en zijn meer recent een aantal ontwikkelingsmaatschappijen opgericht.

In het algemeen kan worden gesteld dat met het voeren van een sectoraal en een regionaal beleid ontwikkelingen uit het verleden worden rechtgetrokken. Sectoraal beleid is daarnaast beperkt effectief gezien de internationale verhoudingen. Voor het voeren van zowel het regionale als het sectorale beleid zijn slechts een beperkt aantal instrumenten mogelijk. Deze instrumenten worden in Nederland in mindere of meerdere mate bespeeld. Voor het functionele beleid zijn in Nederland nog weinig instrumenten ontwikkeld. Hier heeft Nederland internationaal gezien een achterstand.

De comparatieve voordelen van Nederland t.w. het beschikbare aardgas, de geografische ligging, de traditie resp. de reputatie

van dienstverlening w.o. de handel hebben een betrekkelijke en vaak slechts een tijdelijke waarde. Het aardgas is eindig, de geografische ligging heeft ook grote nadelen waarvan er een aantal slechts in internationaal verband zijn op te lossen (Rijn-vervuiling - drinkwatervoorziening) en de omvangrijke concentratie van bulk chemie in een dichtbevolkt gebied brengt risico's met zich mee t.a.v. acute rampen en lange termijn effecten van lage doses chemische stoffen in het milieu. Traditionele sterke punten (zeevaart-scheepsbouw) worden door de opkomst van andere landen afgezwakt (goedkope vlag, Japan).

Van de genoemde comparatieve voordelen van Nederland blijft er uiteindelijk slechts één belangrijke over t.w. het kennisniveau. In wezen is het hierbij nog slechts van belang dat het kennisniveau zo effectief mogelijk wordt ingezet voor het bereiken van de nationale doeleinden. De opleidingen zullen aanzienlijk moeten worden aangepast aan de actuele en toekomstige behoeften. Bevordering van de creativiteit en van eigentijds leiderschap zijn eerste noodzaken waaraan in dit kader moet worden voldaan. Naast intensivering van maatregelen (meer van hetzelfde) zoals export-credieten, uitbreidingen van het Industrieel Garantie Fonds, achtergestelde leningen e.d. is er een nieuwe benadering gewenst t.a.v. het technologische veranderingsproces in het bedrijfsleven of anders gezegd het industriële vernieuwingsproces, met name t.a.v. de middelgrote- en kleine bedrijven. Deze nieuwe benadering en het ten opzichte daarvan te voeren beleid gaan uit van het proces van technologische vernieuwing met al haar sociale en economische dimensies of anders gezegd van de combinatie van de twee in de aanhef genoemde hoofdproblemen.

P A S S E N D E A R B E I D - Z I N V O L L E A R B E I D

Er kan worden uitgegaan dat ongeacht groei of nul-groei de overheid een belangrijke taak heeft t.a.v. het vernieuwingsproces in het bedrijfsleven. Dit niet alleen op grond van werkgelegenheidsoverwegingen doch ook op grond van het feit dat het vernieuwingsproces noodzakelijkerwijs nauwe relaties zal hebben met het onderwijs, met het door de overheid gefinancierde onderzoek, met de humanisering van de arbeid en nog vele andere gebieden van overheidszorg.

De gewijzigde omstandigheden m.b.t. het milieubehoud, het zuinig beheer van grondstoffen en energie, de verschuiving van producties naar lage loonlanden, het verlangen naar het uitvoeren van zinvolle arbeid, het streven naar humanisering van de arbeid, het verplaatsen van markten (o.a. OPEC landen) en het beschikbaar komen van relatief hooggeschoolden brengen voor de bedrijven de noodzaak mede van vernieuwing van het productenpakket, de productie organisatie en van het bewerken van nieuwe relatief onbekende markten.

Binnen de bedrijven moet hiertoe het vernieuwingsproces (innovatieproces) worden geïntensiveerd. Onder het innovatieproces wordt hier verstaan het ontwikkelen en op de markt brengen van een nieuw of verbeterd product in het kader van de actuele randvoorwaarden.

Het is voor de hand liggend en bekend dat het innovatieproces in de verschillende bedrijfstakken verschillend is (pharmaceutische producten versus scheepsbouw). Inzicht in het innovatieproces in een sector van de industrie kan worden verkregen door middel van het analyseren van de situaties in de individuele bedrijven. Het macro-economische beeld moet hier worden opgebouwd uit een groot aantal micro-economische gegevens. Dit is een wezenlijk andere problematiek dan waar we tot nu toe mee zijn geconfronteerd en ook de voor de oplossing van dit probleem te hanteren instrumenten zijn geheel anders dan de instrumenten van Keynes voor de problemen van destijds.

In aanmerking moet worden genomen dat de Nederlandse volkshuishouding in zeer vergaande mate is geïntegreerd in de internationale economie. Wat de nationale productie betreft heeft Nederland een export aandeel van ruim 50%. De structuur van de productie sector (minus bouwnijverheid) met ca. 1 miljoen

werknemers is zo, dat ca. 50% van de werkgelegenheid wordt voorzien door bedrijven met minder dan 500 werknemers. Gezien de internationale markt waarin het Nederlandse bedrijfsleven opereert, zullen arbeiduitstotende productiewijzen, ook wanneer deze t.a.v. de nationale werkgelegenheid eventueel ongewenst worden geacht, met het oog op zowel de humanisering van de arbeid als de internationale concurrentiepositie, terwille van de efficiency hun intrede moeten blijven doen.

De internationale inkomstenverdeling en de daaraan gerelateerde internationale arbeidsverdeling veroorzaken een verschuiving van producties naar lage-loonlanden. Met name de multi-nationale ondernemingen zijn in een goede positie dit spel optimaal te spelen. De horizontale verdeling van arbeid heeft voor een land met een hoog opleidingsniveau ook vele aantrekkelijke kanten. Nadere bestudering van deze problematiek is ten zeerste gewenst en het tot stand komen van een internationale gedragscode voor multi-nationale ondernemingen is urgent.

Kleine- en middelgrote ondernemingen zijn t.a.v. de grote bedrijven en met name de multi-nationale ondernemingen veelal in het nadeel. Zij beschikken vaak niet over functionarissen die een op continuïteit gebaseerd en op de actuele situatie inspelend beleid kunnen formuleren en uitvoeren; zij zijn niet in staat financiële risico's te nemen en zij in mindere mate in de positie het spel van de internationale verdeling van arbeid mee te spelen.

Waar enerzijds een internationale verdeling van arbeid plaatsvindt, is er anderzijds ook een groot aantal gastarbeiders ingeschakeld in het arbeidsproces in Nederland, met name voor die functies welke gezien het gemiddelde opleidingsniveau door de Nederlandse werknemer als oninteressant worden beschouwd.

Het proces van de humanisering van de arbeid dient met volle kracht in gang te worden gezet. Aspecten hiervan zijn naast participatie (werkoverleg), verbetering van de fysieke werkomstandigheden (lawaai, veiligheid) en de beloningsstructuur. Parallel hieraan moet ook een andere interpretatie worden gegeven aan het huidige begrip "passende arbeid". In het licht van het proces van de humanisering van de arbeid gaat de definitie meer uit naar een uitwerking van het begrip "zinvolle arbeid". Dit proces zal uiteindelijk tot een reductie van het aantal buitenlandse werknemers leiden.

Als element van een pakket maatregelen, zoals hierboven bedoeld, moet een additioneel uitgebreid programma voor bij- en herscholingsmogelijkheden worden geschapen voor alle niveaus van het bedrijfsleven, onder de gezamenlijke verantwoordelijkheid van overheid, werkgevers en werknemers.

5.

A R B E I D

Gerekend moet worden met een continuering van een hoog percentage werklozen. Dit maakt het gewenst dat een filosofie wordt ontwikkeld t.a.v. de verdeling van de arbeid. D'66 meent dat in dit kader primair ook de zgn. jeugdwerkloosheid terug gedrongen moet worden en dat met name de jongeren in het arbeidsproces moeten worden opgenomen. Vervroegde pensionering van diegenen die hiervoor in aanmerking willen komen en begrippen als vrije tijd als inkomensbestanddeel moeten verder worden uitgewerkt.

6.

I N V E S T E R I N G E N

De selectieve Investerings Regeling (SIR) moet worden uitgebreid tot een meer algemeen instrument voor het stimuleren van investeringen in die regio waar deze het meest wenselijk zijn. Ter ondersteuning van het desbetreffende beleid zullen waar nodig steeds t.a.v. de voorgestelde investeringen maatschappelijke kosten/baten analyses worden uitgevoerd, waarbij ook de externe factoren incl. de zgn. social costs, in aanmerking zullen moeten worden genomen.

Afhankelijk van de uitkomst van deze analyses kan de overheid overgaan tot het verlenen van investeringssubsidies resp. overgaan tot het uitvoeren van een heffing op de investering. Naast de investeringspremies zal de mogelijkheid worden geschapen dat de bedrijven een deel van de winst (vóór belastingen) in een fonds storten, waaruit zij binnen een periode van 5 jaar kunnen investeren zonder betaling van belastingen.

M A R K T

Het overheidsbeleid van de laatste decennia t.a.v. de industriële vernieuwing heeft een in hoofdzaak statisch karakter gekregen en was op een beperkt aantal hoofdpunten gericht t.w. :

- subsidiëring van nationale onderzoekcentra, zoals TNO, NLR,RCN;
- subsidiëring van nationale ruimtevaart-programma's van de vliegtuigindustrie en van de kernreaktor industrie;
- financiële steun aan industrieën voor ontwikkelingswerk;
- steun aan technische voorlichting o.a. door middel van de Rijksnijverheidsdienst.

Innovatiestudies tonen aan dat kennis van de "markt", waaronder ook de overheidsmarkt, een voor het succes voor het bedrijfsleven bepalende factor is en dat de voor de innovatie benodigde kennis veelal aanwezig is, zij het slecht toegankelijk.

Ten aanzien van de "markt" moet het overheidsbeleid, gericht op technologische vernieuwing, gericht zijn op een gecoördineerd aankoopbeleid van zowel de centrale als de lagere overheden, op het verlenen van financiële steun voor het uitvoeren van marktstudies en het in dit kader vervaardigen van pre-productieseries, op het mede dragen van risico's bij het penetreren van nieuwe moeilijk toegankelijke markten (cost of entry) en op het waar gewenst afstemmen van het beleid t.a.v. de ontwikkelingssamenwerking.

K E N N I S

Ten aanzien van de spreiding van kennis dient het overheidsbeleid erop gericht te zijn de samenwerking tussen de wetenschappelijke wereld (w.o. onderzoekinstellingen) en het bedrijfsleven te bevorderen om zo tot gezamenlijke en op elkaar afgestemde inspanningen te geraken. Hierbij wordt o.a. gedacht aan het daadwerkelijk toegankelijk maken van de kennis beschikbaar bij het wetenschappelijk onderwijs.

Grote bedrijven bezitten in vele gevallen kennis die ook voor andere niet concurrerende bedrijven van groot belang zijn. Een doorstroming van deze kennis moet worden bevorderd .

Het instituut van de "kennis-makelaar" (ook internationaal) moet worden bevorderd. Specifieke kennis van belang voor kleine- en middelgrote bedrijven moet door middel van door de overheid gesubsidieerde acties worden overgedragen.

Spreiding van de macht betekent ook spreiding van de economische macht. Geen heil noch voordeel wordt gezien in het verplaatsen van de macht naar b.v. de centrale overheid. Een dergelijke Kafka-achtige structuur zal namelijk weinig bijdragen tot de betrokkenheid van de werknemers bij het bedrijfsgebeuren en tot een voor industriële vernieuwing slagvaardige opstelling en een betere concurrentiepositie.

N E D E R L A N D S E I N D U S T R I Ë L E
V E R N I E U W I N G S M A A T S C H A P P I J

Naast de bestaande NEHEM en de regionale ontwikkelingsmaatschappijen wordt de oprichting van een Nederlandse Industriële Vernieuwings Maatschappij voorgesteld (N.I.V.M.). Deze Maatschappij zal evenals de NEHEM op armlengte van het Ministerie van Economische Zaken opereren. Het Bestuur zal bestaan uit vertegenwoordigers van werkgever, werknemers, wetenschap en overheid. E.Z. zal de politieke verantwoordelijkheid dragen. De taken en verantwoordelijkheden van de N.I.V.M. zullen inhouden het nader bestuderen van de Nederlandse industriële innovatie problematiek en het bevorderen van de industriële vernieuwing, inhoudende de desbetreffende functies financiën, technologische kennis en marktinformatie.

- De N.I.V.M. verschaft risico-dragend kapitaal aan de desbetreffende ondernemer en aan de onderzoekinstelling (incl. het wetenschappelijk onderwijs) voor zover de betrokken onderzoekprogramma's specifiek ten dienste worden gesteld aan het industriële vernieuwingsproces.

- De N.I.V.M. heeft tot taak de resultaten van het door de overheid gefinancierde onderzoek toegankelijk te maken t.b.v. de industriële vernieuwing. Tevens om als kennis-makelaar te functioneren zowel ten aanzien van nationale als internationale kennis.

- De N.I.V.M. zal marktstudies doen uitvoeren met name t.a.v. de behoeften van de centrale- en lagere overheden. Tevens zal de N.I.V.M. financiële steun verlenen bij het door bedrijven penetreren van onbekende markten.

De N.I.V.M. zal steeds voor een periode van beperkte tijd een aantal gebieden stimuleren (bv. offshore technologie, productie-technieken). Aan de hand van duidelijke probleemstellingen, incl. markt verwachtingen, zullen bedrijven, onderzoekcentrale e.a. worden uitgenodigd ontwikkelingsvoorstellen uit te brengen. Op grond hiervan zal de N.I.V.M. elk jaar een werkprogramma met een aantal opties en de daarbij behorende begrotingen bij het verantwoordelijke Ministerie indienen. Dit werkplan omvat een met de tijd wisselend aantal gebieden van aandacht. Het werkplan wordt voortdurend begeleid door een serie "state of the art" rapporten, waarin de probleemstellingen zijn vervat en informatie wordt gegeven t.a.v. behoeften, technologie, beschikbare middelen e.d. Het Ministerie legt het werkprogramma voor ter bespreking in het parlement. Voor het gefundeerd nemen van besluiten inzake grote technologische ontwikkelingsprojekten w.o. de zgn. speerpunten, kan het parlement het doen uitvoeren van zgn. technology assessment studies verlangen.

C O N T A C T P E R S O N E N

FRIESLAND : Centraal contactpersoon :
H. van der Krieke, Breedstraat 49, Leeuwarden, 05100 - 28538

GRONINGEN : Centraal contactpersoon :
G. Mik, Quintuslaan 3, Groningen, 050 - 255778

DRENTE : Centraal contactpersoon :
J.P. Hamaker, Lhee 23, Dwingeloo, 05219 - 7229

OVERIJSSEL:

Twente : S. Tattersall, Park de Kotten 203, Enschede, 053 - 351188
Overig : H.L. van der Wende, Schelpkreek 21, Zwolle , 05200 - 39847

IJSSELMEERPOLDER: Centraal contactpersoon :

B.H. Wooldrik-Holter, Langezand 147, Lelystad, 03200 - 26697

GELDERLAND: Centraal contactpersoon :

J. Feenstra, Hofsingel 166, Arnhem, 085 - 614069

STADSGEWEST NIJMEGEN : Centraal contactpersoon :

E. Schiks, Koningsmantelhof 18, Nijmegen, 080 - 550447

NOORD-BRABANT :

Eindhoven : R.L. Blik, Broerelaan 8, Eindhoven, 040 - 114828
Breda : Mw. M. Saelman, Dillenburgstr. 72, Breda, 076 - 651792
Tilburg : M. Evers, Ant. Coolenlaan 6, Tilburg, 013 - 674191
Den Bosch : G. de Smet, Maarten Tromplaan, Rosmalen, 04192 - 4095
Roosendaal: Mw. O van den Broek, Tollensflat 70, Roosendaal, 01650-41746
Oss : J. Juurlink, Treubstraat 12, Oss.
Helmond : H.J.A.M. Terwisse, Geeneindseweg 33, Helmond, 04920-36540
Deurne : L.J. van Neerven, Emmalaan 27, Deurne, 04930 - 3224

LIMBURG :

Noord : P. Wessels, Voorhoevepark 22, Gennep, 08851 - 2580
Zuid : Mw. J. van Winssen, A. v. Harenstraat 13, Borgharen,
043-19265

ZEELAND : Centraal contactpersoon :

W. de Jonge, Camperlandpolder 3, Wissekerke, 01107 - 610

UTRECHT : Centraal contactpersoon :

E. Borst- Eilers, Ruysdaellaan 21, Bilthoven, 030 - 780263

Amersfoort: J. van Gemund, P.C. Hooftlaan 9, Amersfoort, 033 - 16878
Baarn : J.M. Bakker-v. Wieringen, Maatkampweg 16, Baarn, 02154-4823
De Bilt/Bilthoven: J.H. van Dijk, Park Arenberg 115, De Bilt, 030-760464
Breukelen : A. v. Baal- de Vries, Straatweg 172, Breukelen, 03462-2985
Bunnik : W.G. Blaauw, Engweg 3, Bunnik.
Doorn/Driebergen : H.C. Tuynenburg Muys-Lanzing, De Beaufortweg 21
Doorn, 03430 - 2004
Eemnes : H. Potman, Raadhuislaan 46, Eemnes, 02153 - 14302
Hoewelaken: S.P.A.G. Konijn, Mauritslaan 3, Hoewelaken, 03495 - 1840
Hoogland : H.M. Elzinga, Oude Kerklaan 34, Hoogland , 03493 - 1878
Leusden : C. Verduin-Munnik, Maria Stuartlaan 1, Leusden.
Maarn : F.J.L.M. Cremer, Marshof 7, Maarn, 03432 - 1519
Maartensdijk: W.R. Weetink, Pr. Marijkelaan 27, Maartensdijk, 03461-1643
Mijdrecht : H. Oudshoorn, Hoofdweg 4, Mijdrecht, 02979 - 1316
Renswoude : J.C.E. v.d. Mijn- Hogendoorn, Eikenlaan 25, Mijdrecht,
08387-1249

Soest : H. Gert, J. Steenlaan 3, Soest, 02155 - 16635
Utrecht : J.P. Jobse-Felkers, Vogelzanglaan 29, Utrecht, 030-710503
Veenendaal: J. de Ruyter, De Grote Pekken 144, Veenendaal, 08385-11880
Woerden : R.B. Knecht, J. Voermanstraat 4, Woerden, 03480-4492
Wijk bij Duurstede: P. v.d. Hoeven, Muntstr 5, Wijk bij Duurstede,
03435-2719
IJsselstein:H.A. Kolkman, Terschkovahof 8, IJsselstein, 03408-2862
Zeist : R. van Hoorn, Torenlaan 50, Zeist.

ZUID-HOLLAND :

Den Haag Centrum: M. v.d. Poort-'t Spijker, Sirtemastraat 218,
070-609745
Den Haag Z. West: H. Geelen, Laan van Poot 318 , 070 - 257417
Den Haag N. Oost: J.G. Huygens, v. Trigtstraat 24, 070 - 242761
Den Haag Overig : Mej. M.v.Pienbroek,Populierln.109,Rijswijk, 070-904877
Rotterdam : J.W. Beumer, 's Gravensingel 67, R'dam, 010 - 138559
Eilanden : J.E.P. Zuidhoff, Wiel 7, Brielle, 01886 - 3650
Gouda : F.K.L. Rogier, Kennedysingel 11, Reeuwijk, 01829 - 3564
Leiden : F. Bischoff v.Heemskerck,Julianaal. 36,Kaagdorp,02524-582
Rijswijk : Mej. I. Lotz Steenvoordeln. 107, Rijswijk, 070 - 932936
Wassenaar : R.A. Nieuwenhoven, v.Duivenvoordeln.129,Wassenaar,
01751-16978
Drechtsteden:B. Uytterlinde, Trasmolen 54, Papendrecht, 078-52071
Bollenstreek:P.J.C. Alkemade, Fr.Halsstraat 15,Lisse, 02521 - 12847
Alphen a/d Rijn :H. Strijker, Obrechthof 4, Alphen a/d Rijn, 01720-20752
Capelle a/d IJssel: A. v.ä. Kreeke, L.Couperusplaats 183, C.a/d IJssel

NOORD-HOLLAND :

W. Friesland:H. Meinders, E.Albrechtstr.275,Bovenkarspel, 02285-2325
Alkmaar :A.T. Bonsema,v.d.Lekstr. 88, Alkmaar, 072 - 13363
IJmond :Anneke v. Geenhuizen,Bovenkruierstr.15, Uitgeest,
02513-12724
Haarlem :P. Karsdorp, v.Hogendorpstr.43, Haarlem, 023-317024
Amsterdam :J. v.Marissing, Westerstr.266,A'dam, 020 - 236686
Amstelveen :Mw.A.M. v.d. Ven, Trompenburg 35, Amstelveen,020-415793
Zaan & Purmer: M. Verwey, Julianalaan 1,Monnickendam, 02995 - 1721
Weesp :J.M. Anthonisse, Gemeenschapspolderw.313, Weesp,
02940-14196

Port betaald

Port Payé

's-Gravenhage

Statenlaan 23

's-Gravenhage